...tyn memleketlerinin proletarları, birleşiniz!

НП 35-2
4.

Padınlıq SOTSIALIZM JOLÜNDA

Н Н-Тат.-ЖС
1-15

1936
DEKABR
№ 12

Bytyn Sojuz Sovetlerinin myddetten tış 8nci sjezdine sajlanqan Qrım delegatlarından Pexota arqadaş.

Bytyn memleketlernin proletarlarь, birleşiniz!

QADЬNLЬQ jolunda!

CЬQMAQJA BAŞLAQJANЬ 5 JЬL

VKP(в) QRЬM-OBLAST KOMITETININ ORGANЬ NEŞR ETKEN JANЬ-DYNJA REDAKTSIJASЬ

№ 12
Dekabr 1936s.

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞCI KOLXOZNIK QADЬNLARNЬN SIJASIJ, IÇTIMAIJ VE MEDENIJ ŻURNALЬ

SERGEJ MIRONOVIC KIROV

Bundan eki jьl evel, 1934-nçi senesi dekabr 1-de Leningradta trotskist-zinovjevçi banditlerinin alcaq elinen alevli revolytsioner, byllyr kibi temiz ve majьşmaz bol'şevik, sotsializm oqrьndaki kureşte Lenin ve Stalinin sil'adaşь, partijamьznьn ve sovet xalqьnьn en sevgili vozdlarьndan biri olqan Sergej Mironovic Kirov öldyrildi.

Kirov arqadaşnьn bytyn anlь ömyr jolь—proletar diktaturasь oqrьnda, sotsializm oqrьnda, insanlьqnьn baxtь oqrьnda kureşte kecti.

Faşist agentleri trotskist-zinovjev bandalarь özlerinin kirli ellerinen Kirovnь öldyrgen soñ sovet xalqьnьn, dynja proletariatьnьn eñ qijmetli adamnьñ, vozdьmьz, oçamьz, babamьz, Stalin arqadaşnьn çanьna qast etmege ьmtьldьlar. Olar bunьñ icyn Germanijanьñ quturqan faşistlerinen birleştiler. Bunь bizge trotskist-zinovjev faşist bandasь yzerine olqan protses, Kemerovo rudnigindeki troskist-zinovjev kontrrevolytsion pruppa yzerinde olqan protses acьq olaraq kosterdi.

Xalqьmьz bu xainlerni, alcaqlarnь jer jyzinden joq etmek talabьnen ajaqqa qalqtь. Vatanьmьznьn xalqь bu, alcaqlarqa, partijalь ve partijada olmaqan bol'şeviklerniñ sьnfij saqtlьqьnь arttьraraq, duşmnqa qarşь merhametsizlik ruhьnь jukselterek, Lenin—Stalin partijasь etrafьna, vozdьmьz ve oçamьz Stalin arqadaş etrafьna daha sьqь birleşerek çevap berdi.

Kirov arqadaşnьn öldyrilgenine eki jьl toldь. L'akin sovet emekdarlarь Kirovnьn xatrasьnь coq vaqьt jyreklerinde saqlajçaqlar.

Gizli matbuat

Гос. Публичная Б-ка в Ленинграде

1905-nçi jьlь revolytsijasьndan son, Sibir dehşetli razgromqa oqradь. Karatel' ekspeditsijasьnьn 2 generalь—Rennenkam ve Meller Zakomelskij revolytsion işcilerni ve studentlerni asьp kese ediler. Tyrmeleri sijasij qabahatlьlarnen tolu olmaqan hic bir şehercik qalmaqan edi. Politsija ve zandarmalar revolytsion demonstratsija ve vosstanijelerge qoşulqanlarnьn hepisini qajd etip ala ve her ufaq bir işcik icyn, olarnь tyrmelerge qapaj ve katorgaqa jollaj ediler. Qara jyzlyler hukym syre, revolytsija ise podpolijaqa kecken edi.

Mitinglar bitti, acьq toplaşuvlarda sөjlenmek mumkyn olqan vaqьtlar kecken edi. Bu aqьr vaqьtlar car Rusijesinen kureşmek icyn janь usullar talap ete. Her şejde degen kibi revlysionerler toplaşqan konsperativ (politsijadan gizli) kvartiralar pejda oldьlar. Emekdarlarnь carizm hukymeti ve burzuazijaqa qarşь kureşke caqьrqan xьtapnameler ve proklamatsijalarnь basqan gizli matbaalar mejdanqa ketirildiler.

Serjoza Kostrikov bөjle gizli matbaalar teşkil etmege pek usta edi. O, şeher kenarьnda өjle bir evcikler sajlap tapa edi ki, bu evciknin başqalarьndan hic bir farqь olmaj. Ne qomşularь ve ne de politsija bu evde matbaa bar dep şybhe etmej ediler. Buna baqmadan, politsija bu matbaalarnь kene de tapьp cьqara ve onda kimni de tutsa, өmyrlyk katorgaqa syre edi. Bu jьllarь gizli matbaaqa calьşmaqa ketmek icyn çesaretli ve qattь tabiatqa malik olmaq kerek edi.

Tomsk şeherinde politsija bytyn gizli matbaalarnь biribiri artьndan tapьp qapadь. O vaqьt Serjoza politsija tarafьndan hic bir tyrly tapьlmasь mumkyn olmaqan bir matbaa jaqmaqnь tyşyndi. Serjoza jaxşь içatcь edi. O, tyrly ajneçi usullь şejler tyşynip cьqarmaqnь pek seve edi. O, daha Kazan şeherinde mektepte oquqan vaqьtta tyrly maden parcacьqlarьndan kercekten bir elektro motorcьq japqan edi. Onьn pacinka japa bilemejçegi ve janьdan japamajçaqь hic bir mexanizm ve aleti joq edi. O, matematika, fizika, ve ximija derslerni pek seve edi. Eger bytyn өmrini revolytsija işlerine bermegen olsa, belkide jaxşь bir inzener olьr edi.

1906-nçь jьlь baharinde Serjoza өzinin tyşynip cьqarqan gizli matbaa projektini partija komitetine berdi. Komitet onьn projektini begendi. Ona bu matbaanь japmaq icyn jardьmçь olaraq kendisi kibi jaş arqadaş Mixail Popov, Geraşim Şpilev, Jegor Reşetovnь berdi. Serjoza matbaa icyn ev araştьrmaqa başladь. Vrac Gratsionov şehernin cetinde өzinin byjyk baqca icinde olqan evinde jaşaj edi. Onьn artьnda ise, azbarь pek byjyk olmaqan eki qatlь taxta bir evcik bar edi. Bu evnin azbarьnda aran va pogrepler buluna ediler. Bu evni sahibi qolajlь bir qijmetnen sata. Ve bu ev gizli matbaa icyn qajet kelişikli edi. Soqaqь tenha, qomşularь da jaxşь ediler.

Komitet Gratsionovqa bu evni өzine dep alaraq, Gazinovaqa kiraqa bermesi icyn para berdi. O vaqьt bu familijanen Tomsk şeherinde syrgynden qacьp kelgen qart partijalь A. A. Kazakova jaşaj edi.

Gratsionov evni satьp alaraq kiraqa berdi. Bu evnin juqarь qatьnda yc odalь bir aşxanalь bir kvartira, aşaqь qatьnda ise birer odalь aşxanalь eki kvartira bar edi. Serjoza Kostrikovnьn planь muçibi bu evnin astьnda gizli matbaa icyn podval qazьlaçaq edi. Juqarь qatьnda eki, yc adamlьq politsija tarafьndan hic bir şej şybhelenilmegen bir qoranta jerleştirileçek edi. Barьp da tintyv japьlsa, bu kvartirada sijasij bir şej bulunmajçaq edi. Aşaqь qatьnda pençeresi jolqa baqqan kvartiraqa kene de şөjle bir qoranta jerleştirileçek, l'akin bu qoranta partija komitetinen baq tutmaq, matbaaqa kaqьt ketirmek ve basьlqan proklamatsijalarnь komitetke taşьmaq borçlu edi. Pençeresi azbarqa baqqan ycynçi kvartirada ise, kimse tarafьndan kozge carpmaqan jalьnьz bir qadьn jaşajçaq. Bu kvartiradan podvalqa gizli qapu acьlaçaq edi. Bu qapunь şejtan bile tapьp olamajçaq edi. Işte, bu kvartirada politsijadan gizli olaraq matbaa xadimleri jaşamaq borçlu ediler.

Podval qazalar

Majıs ajınıń ortalarında bu evge 4 dermanlı işci kelip tıştı. Bu işciler balta, kirka ve capalarnen remont japıçılar kibi plannı hajatqa kecirmege başladılar. Aşaqı qatnıń pollarını sokyp, podval qazmaqa başladılar.

Podval qazuv işinen—Serjoza, Mixnil Popov ve Gerasim Şpilev yci oqraşalar. Dörtynçisi Jegor Reşetov ise olarqa taş, tula ve taxta taşıj edi.

Olarqa boji 12 metr. eni 6 metr, jukşekligi ise 5 metr jer qazmaq, jani 2 bin pud topraqnı tışarı taşımaq kerek edi. Böjle byjyk topraq jıqını her kesnin diqqatını çelp ete ve sırnın ystini aca bilir edi. Bu nasıl topraq? Mında ne qazalar, böjle byjyk podval nege kerek, mında bir şejler olmalıdır—dep tışyneçek ediler. Son bu laflar politsijanın qulaqına qadar uzanmaq qorqısı da bar. Gizli calışqan kommunistler de usta daha ja. Olar topraqnı jajdırdı da bytyn azbar icinde arpa sactılar. Arpalar coqqa barmadan östi ve gur başaqlar asradılar. Gizli calışqanlar bir jerge barmaj, qapalı jaşaj ediler. Jalınız politsijaqa coq belli olmaqan Reşetov arqadaş ortalıqta çyre, komitetke, magazinlerge bara ve aşxanadan aş taşıj edi. Olar aqşam oldı jata, kun doqmazdan evel tura ediler.

Serjoza kureknen topraqnı başından juqarı koterip byjyk ustalıqnen pençereden tışqa ata edi. L'akin topraq işine alışmaqan qollar coqqa barmadan ezildiler. Onın avucları mozol' toldı. Bazı vaqıtlar bu mozol'lernin aqrısından bytyn geçe koz jumup olamaj edi.

Arqadaşları ona Reşetovnen birlikte dylger işine avuşmasını ajta ediler. L'akin o, topraq işinin en ehmijetli bir iş olqanını ve açele japılmasa kerekligini bile de, bu teklifke razı olmaj. Ellerini eski cullarnen baqlap, ystinden demeşin qolcaq kijerek, topraq işi ustası Gerasimlerden artta qalmaj calışa edi.

Bir aj icinde podval qazılıp bitti. Japılqan işlerni baqmaq ve işcilernen hesap kesmek icyn bir kere mında xozajka sıfatınen Gazina keldi. O kuni bazar—bajram kuni edi. Serjozalar bazar ve bajram kunleri calışmaj ediler. Cynki xalqnın diqqatını çelp etmekten saqınalar. Olar acıq pençerege oturqan, podvalnın biteçegine quvanşa ediler. Bir daha birden bir şuvultı cıqtı. Ev sarstı ve cokyp başladı. Bu nasıl şej? Hepisi şaşmaladı, tek Serjoza Kostrikov şaşmalamadı. O, böjle zor vaqıtlarda hic özini çojmaj edi. O, şu arada evnin podvalqa cökkenini anladı. Haman azbarqa capıp, qalın balkalar ve taxtalar aldı. Arqadaşlarınıń jardımınen evnin avdarılqan koşesini pekitti. Bundan son olar tamam yc kun avdarılqan topraqlarnı tışqa taşıdılar.

Gizli qapu ve signalizatsija

Podvalda byjyk bir tuc soba jerleştirdiler. Stollar, skemleler, eki matbaa kassası ve bir matbaa tezjası qojdılar. Son tavannı jaxşı etip pekittiler. Podvalda olqan davuşlar juqarı hic eşitilmej edi. Her şej hazır. Şimdi gizli qapu ve signal japmaq qaldı. Bularnı da Serjozanın keskin aqılı tışynıp tapti. Olar azbar qapunı bytyn vaqıt bekli tutmaqa ve azbarda keskin bir kopek bulundırmaqa qarar berdiler. L'akin bu jeterlik degil. Podval icerisinde elektrik zvonogı japıp, onın telini divar arasından kecirip, tepedeki qatnın koridorındaki demir veşalkaqa biriktirdiler. Bu veşelkaqa pal'to, ja da şapke asqanda podvaldaki elektrik zvonogı qaqılıp, evge jat adam kelgenini bildire. Cynki tanışlar bu veşelkanın ne icyn olqanını bile ve veşelkaqa hic bir şej asmaj ediler. Bundan qajrı telegraf elifbasından fajdalanaraq, juqarı qattan podvalqa bu veşelka vastasınen tyrly xaberler bermek mumkyn edi.

Hajatından memnyn ve her vaqıt şen olqan Serjoza zvonokqa baqıp kulerek:

— Farz etejik juqarı qatqa tintyv japmaq icyn pristavnen gradovoj keldiler. Aqıllarına bir şej kelmeden şapkalarnı cıqarıp veşalkaqa astılar, sersemler özleri bizge saqt olınız! Biz mındamız dep xaber bereler—dej de kule edi.

En zor iş gizli qapu japmaq edi. Onı işte şaj japtılar: birinçi qattaki eki kvartiranın da tamam biri-birine oşaqan syt, et, ve turşu qojmaq icyn pogrebleri bar edi. Jalınız Gazina jaşaqan kvartiranın bir divarında topraq tolu byjyk bir jaşcik buluna edi. Bu jaşcik podvalqa doqru acıla edi. Tıştan baqqanda, bu jaşciknin artında gizli matbaa bar dep asla kimsenin aqlına bile kelmej edi.

Matbaa atıq hazır. Şimdi juqarı kvartiralarnı remont etip kvartirada jaşajçaq adamlarnı kocyrmek qaldı. Bir daha her şej tyrlendi.

JA MATBAA QAJDA

Bir geçe Popovnen Serjoza Kostrikov jolda kezine jatqanda qaranlıqta eki adamnıñ Gratsionovnıñ isarına cıqıp baqcaqa sekirgenlerini kordiler. Olar bu qaraltılarnı capqınlar bellep tutmaq maqsadınen baqcaqa kirdiler. Baqcanıñ bir başından bir başına qıdırıp cıqtılar, l'akin kimse joq edi. Barıp bu işni Gratsionovqa ajttılar.

Gratsionov zınçırdan kopekni cezip arabaçı ve bekcinen birlikte bytyn baqcanı qıdırıp cıqsalar da, kimseni tapamadılar. Bu vaqıt Gratsionovnıñ xızmetkarı byjyk bir inatlıqnen—olarqa şaj korylgendir, isardan kimse kecmedi, eger öjle bir şej olqan olsa edi, onı başta men dujar edim dep ajta edi.

Gratsionov bu meseleni podpol'şciklerge ajtqanda olar qaraltılarnıñ capqınlar olmajıp, politsija xadimleri olqanını ve xızmetkarnıñ da olarnen birlikte calışqanını anladılar.

Bu geçe kecti. Ertesi kuni gizli calışqanlar kvartiranı remont ettiler, aqşamına olarqa daha jnqında Piterden kelgen arqadaşları keldi, olar sabaqa qadar juqlamaj laf ettiler. Saba saat 5-te ise kimdir olarnıñ qapularını qaqtı, olar pençereden baqqanda bytyn evniñ etrafı politsija xadimleri ve zandarmalarnen sarılıp alınqanını kordiler. Qapını actılar, iceri pristavnen politsija xadimleri kirip tintyv japmaqa başladılar.

Tintyv bytyn kun devam etti. Bytyn azbarnı, pogreblerni qazıp cıqtılar. Pollarnı sökip baqtılar, l'akin bir şej tapamadılar. Matbaanı degil, onıñ eserini bile bulamadılar. Politsija xadimleri bu evde mutlaqa gizli matbaa olqanını bilgen kibi qıdırа ve tapamaqanları icyn, acuvlana ediler. Gizli calışqan kommunistler olarnıñ caresizligine baqıp quvana ve öz ustalıqlarına quvana ediler. Olarnı tutıp qapadılar, evniñ etrafını sarıp alaraq, yc kun, yc geçe bytyn divalarnı öttirip matbaanı qıdırdılar, hic bir şej tapıp olamadılar.

Kostrikov, Şpilev ve Popov tyrmede 9 aj jattılar. Olarnı sıq-sıq zandarma upravlenijesine caqırıp soraj ediler. L'akin olar biz matbaanıñ qajda olqanını bilmejmiz, hic bir vaqıt onda calışmadıq dep çevap bere ediler.

TURME ŻURNALı

Olar tyrmede gizli matbaa quruştırdı ve „tyrme" adlı zurnal cıqardılar. Tyrmede apteka ve revolytsijaqa jaqın tiş doktorı bar edi. Bu doktor vastasınen olar özlerine kerek şejlerini tapıp, aptekada gettografnen zurnal cıqara, onda feljetonlar ve tyrme xaberleri basa ediler. Bu zurnalnı çinaij qabahatlılar vastasınen şehergе jollaj ediler.

Tomskij universitetinin studentleri bu zurnalnı alqan son, onı sijasij qabahatlılar fajdasına satmaqa qarar berdiler. O vaqıt institutta haqiqij student olmajıp gonylly olaraq tyrme nacal'niginin jardımçısı oquj edi. O, hic bir şej şybhelenmej bir zurnal satıp aldı. Zurnalnı korgen son, şaşıp qaldı. Bu nasıl şej? Olarnıñ tyrmelerinde böjle zurnal cıqsın da, özlerinin bundan xaberi olmasın bu ne demek? Zurnalnı çenine qojıp, doqru tyrme nacal'nigine kelerek, meseleni ona anlattı.

Şu geçesi sijasij qabahatlılarnıñ kamerasına tyrmenin nacal'nigi ve bir syry nadzeratel syrip kirdiler.

— Siznin gektografnıñız qajda?

— Nasıl gektograf o?

Nacal'nik acuvnen qolındaki zurnalnı sallajaraq:

— Ja bunı qajda basasınız dep baqıp turdı.

Gizli calışqan kommunistler sesini cıqarmaj ve gizlide kule ediler. Bunınnen tintyv

Kirov arqadaşnıñ gizli matbaada calışuvından bir koryniş

başladь. Sijasij qabahatlьlarnь jalьnьz camaşьrlarьnen oldьqь halda bir kameraqa qapadь ve odalarnь qьdьrmaqa başladьlar. Bytyn matraslarnь, jastьqlarnь ast-yst etti. Bytyn aralьqlarnь araştьrьp cьqtьlar. Bir jerde bir şej tapamadьlar.

Gektograf ve zurnallar ajaq jolda saqlь edi. Onda byjyk bir pecka bar edi. Podpolşcikler onьn tap tepesinden bir tulanь cьqarьp, gektografnь ve kaqьtlarnь onьn teşigine qojdь da kenarlarьnь bornen sьladьlar.

Olar tyrmede kitaplar oquj, işci kruzoklarь mejdanqa ketire ve jьrlar jьrlaj ediler. Sasьq kameralarda turmaqtan bezgende, tyrmenin manastьrьna bara ediler. Olar onda dua etmek icyn degil de, javaşcьqtan bir-birlerinen laf etmege ve çinaij qabahatlьlarnen şeherdeki dostlarьna mektyp jollamaqa bara ediler.

Bir kere, Kostrikov, Şpilev ve Popov diger qabahatlьlarnen birlikte konvojn astьnda manastьrqa keldiler. Onda tyrme nacalstvosьnьn pudralanqan ve mislengen qadьnlarьna jaqьn bir jercikke turdьlar ve öz alarь javaştan söjleşmege başladьlar. Bunь eşitken zugurd papas allasьzlar haqqьnda nasihat bermege başladь. O, teke saqalьnь sallap, parmaqьnen sijasij qabahatlьlarnь kostererek:

— Siz bellejsiz olar allaqa dua etmege keldilermi? Joq, olar allanь tanьmajlar dedi.

Bir daha manastьr tьnclьqь arasьnda Serjozanьn jaraşьqlь sesi eşitildi. O baqьrьp: „Otricomsja ot starogo mira“ jьrьnь jьrlap başladь. Bu arada qart işci Ivanov ise, revolytsion „Marseljez“ jьrьnь qalьn sesnen jьrlap başladь. Bytyn sijasij qabahatlьlar da ona qoşulьp jьrladьlar. Nadzerateller olarnь zornen iteklep tьşqa cьqardьlar. Konvojnьn jardьmьnen olarnь tyrmege alьp kettiler. Bundan son allasьzlarnь manastьrqa qojmadьlar. Lakin aqьllanqan zugurd papas da artьq allasьzlar haqqьnda söz ajtmadь.

Aradan 9 aj kecken son, tyrme nacal'stvosь gizli matbaanь tapamaqanьndan Şpilev ve Popovnь azat etti. Kostrikovnь ise eski işi icyn sutqa berdi. Sud onь ycjьl krepostqa qapamaqa dair qarar cьqardь.

BEKLENILMEGEN AVDARЬLUV

1909-nçь jьlь mart ajьnda Kostrikov krepostten cьqtь. Tomskdeki partija teşkil'atь bu vaqьt daqьtьlqan edi. Onьn eski dostlarь ve sil'adaşlarь bytyn Rusijege darqap kettiler. Popov syrgynde, Şpilev ise Uzaq Şarqta edi. Politsija olarnьn kimini astь, kimisidе tьş memleketlerge qacьp ketken ediler.

Kostrikov Tomskde qalmadь. Cynki onь onda bytyn şpikler tanьj ediler. O, eski baqьnь janьdan qurmaq maqsadьnen Irkutsk şeherine ketti. Onda işci her vaqьt Tomskten coq ve partija teşkil'atь da quvetli edi.

L'akin o, anda eki aj bile jaşap olamadь. Politsija Tomskdeki matbaanь tapьp, Kostrikov, Şpilev ve Popovnь qьdьrmaqa başladь.

Qac jьldan berli tapьlmaqan bu matbaa nasьl oldь da tapьldь? Işte o şaj olqan edi: Politsija podpolşciklerni tutup qapaqan son, o evge gradovojnь kocirgen edi. O, öz kvartirasь astьnda matbaa olqanьnь aqlьna bile ketirmej edi. Aradan jьllar kecip, podvalnьn balkalarь ve taxtalarь cyrydiler. Kunlerden bir kun ev cokip, gradovojnьn kvartirasь bir cuqurqa tyşti. O, şaşmalaqanьndan azbarqa cьqьp, bizim evimiz coke, bir cuqurqa ketti. Bu nasьl cuqur? Onь kim qazdь dep baqьrmaqa başladь.

Olar başta, bu cuqurnь qalp para kesiçilernin cuqurь bellediler. O vaqьtta sibirde qalp para kesiçiler pek coq edi. Son topraqlar arasьndan matbaa tezjasь tapqan son, onь kercekten de matbaa olqanьnь anladьlar.

„O CЬPLAQ BAÇAQLARDAN EDI“

Politsija şu daqqasь telegrafnen Tomsk, Urkutsk şeherine ve Uzaq Şarqqa xaber etti. Popov ve Şpilevni tutup Tomsk şeherine ketirdi ve onda olarnьn sudlarьnь baqtьlar. L'akin Kostrikovnь tapamadьlar. O, Tomskteki evinin cokkenini eşitkeni kibi Vladivostokqa ketti. Onda Kirov familijasьnen „Terek“ gazetasьna calьşmaqa kirdi.

O, jaxşь para qazana edi. Özine janь pal'to, kastym ve şljapa aldь. O, endi jaxşь zurnalist olьp, gizliden de partija işlerini alьp bara edi.

Tomsk şeherinin politsijasь Kostrikovnь tamam 3 jьl qьdьrdь. Nihajet tapьp, sud etmek icyn Vladivostoktan Tomsk şeherine ketirdiler. Politsija birinçi soravlarda—Sen Sergej Mironovic Kostrikovsьn. Sen 1906-nçь jьlь Tomskde Popov ve Şpilevnen birlikte

Sovetler Sojuzьnьn qadьnlarь sotsialistij çemijetnin musavij huquqlь azalarьdьrlar

Bu jьl nojabr 15-te Aqmesçid şeherinde IX bytyn Qrьm muddetten tьş sovetler sjezdi acьldь. Ordenli Qrьm respublikasьnьn emekdarlarь muddetten tьş caqьrьlqan bu sjezdge pek byjyk hazьrlьqnen keldiler. Qrьm emekdarlarь dynjada en demokratij Stalin Konstitutsijasь projektini muzakere etmek icyn caqьrьlqan sjezdge ozlerinin en jaxşь sajьlqan vekilleri—staxanovçьlarьnь, sotsialist collerinin juksek bereket masterlerini, Qьzьl Ordu ve Qьzьl flotnьn en ileri ketken vekillerini jolladьlar. SSR Sojuzь Konstitutsija projekti haqqьnda dokladnь Qrьm ASSR Merkezij Içra Komitetinin reisi ***Il'jas Tarxan*** *arqadaş japtь.*

Mьna biz zurnalьmьznьn bu nomerasьnda ***Il'jas Tarxan*** *arqadaşnьn dokladьndan qadьnlar haqqьndaki bolykni ve sozge cьqqan delegatka arqadaşlarnьn cьqьşlarьnь beremiz.*

Oktjabr revolytsijasьnьn byjykten-byjyk qazanclarьndan biri de qadьnlarnьn azatlьqьdьr. Bizde SSSR-de qadьn erlernen bir sьrada haqlardan musavij surette fajdalanmaqtadьr.

Stalin Konstitutsijasьnьn 122-nçi statjasь bu xususta şojle dej: „Qadьnlarqa SSSR-de xozajstvo, devlet, kul'tura, çemaat-sijasij omyrinin bytyn sahalarьnda erkeknen musavij haq berile.

Qadьnnьn bu haqqьnь omyrge kecirmek mumkynligi qadьnqa emekke, emekni odevge, rahatlьqqa, sotsial' straxovanijege ve tahsilge erkeklernen musavij haq berilmesine ve balanьn menfaatlarьnьn devletij qorcalanьlmasьnen, aqьr ajaqlь olqanda, qadьnqa emek haqqьnь saqlap, otpuska, loqsa evleri, bala jaslileri ve bala baqcalarь keniş aqьnьn berilmesinen temin etile".

SSSR-de qadьn tolu huquqlь grazdanka sajьlьp, umumnьn sajqьsьnen fajdalanьp bytyn sovet çemijetinin qajqьruvьnen sarьlьp alьnqan bir vaqьtta, kapitalistij memleketlerde qadьn huquqsьz aşaqь maxlyq, esire sajьlmaqtadьr.

Faşist Germanijasьnda, qadьnlarqa sijasetnen ooqraşmaq jasaq etilgendir. Onьn xьzmetine faşistler, aşxana, klise ve krovatnь taqdim ettiler. Propraganda ministri Gebbels şojle dej „qadьnnьn en başlьça va en juksek vazifesi—qadьn ve ana olmaqtьr, qadьn qorantaqa mensyp olmaqa borçludьr".

Burzuazij konstitutsijalar qadьnlarnь sajlav haqlarьndan mahrum ete. Mesel'a, Bulqarijada, Gretsijada, Italijada, Ruminijada, Portugalijada, Frantsijada, Şvetsarijada, Jugoslavijada, çenubij Amerika memleketlerinde ve başqalarьnda qadьnlar sajlav haqqьndan mahrumdьr-

---

gizli matbaa teşkil etmeknen qabahatlanasьn degende, o xajьr! Men Tomskte hic bir vaqьt jaşamadьm. Men bir tyrly gizli matbaa qurmadьm ve ondan xaberim joqtьr dedi. Onь sudqa berdiler. O, sudta da ozinin Tomskde jaşamaqanьnь inatlьqnen ajttь.

Sudja ona—Son siz ozinizni qabahatlь tanьmajsьnьzmь? zarar joq! Biz şimdi bir şaatnь ketirirmiz, o, siznin kim olqanьnьzнь tajin eter dedi.

Şporlarnь şatьrdatьp zaloqa pristav—Laşkov kirdi. Bu pristav bundan beş jьl evelsi saba saat 5-te Kostrikov, Popov ve Şpilevni tutup qapaqan edi.

Pristav tiklenip Kirovqa baqtь. Kirovnь guzel tьraş olqan, son dereçe jaxşь kijingen, elinde de şljapasь olqanьnь korgende jumşadь ve baqьp qaldь.

Sudja ondan—Siz bu adamnь tutup qapaqan edinizmi? O adammь dep soraqanda o, ... joq! Bu o, degil. O, cьplaq baçaqlardan biri edi, dedi.

Pristav Kirovnьn Kostrikov olqanьnь tanьmadь. Mьnda şaşьlaçaq bir şej joq 5 jьl evelsi o, Kostrikovnь qapaqanda, Kostrikov jaş. Jьrtьq urbalarnen, ozi de tьraş olmaqan bir halda edi. Şimdi ise, kijingen, donanqan mьna sana bir jigit edi.

Son Kirov bu meseleni arqadaşlarьna şojle tarif ete edi:

— O abdal pristav meni tanьmaqanьnь ve hic bir vaqьt meni tutup qapamaqanьnь namusluça ajttь dep kule edi.

„Pioner zurnalьndan alьndь."

lar. Belgijada, sajlav haqqına malik olmaq icyn qadınnıń bir an evel tul qalmasь kerektir.

Anglija zakonь, erkekke qadınnь koteklev haqqьnь bere.

Japonijada zakon qoçaqa öz qadınınь sьnьrsьz bir muddetnen fabrikaqa, jaxut fahişe xanege satmaq haqqьnь bere.

Anglijada qadьn iş haqqьnь erkekten 50 protsent eksik almaqtadьr.

Millionlarnen qadınlarnıń kapitalizm tarafьndan oqratılqanlarь tasvir etilmez ihtijaç qadьn huquqsьzlьqьnьn netiçesidir. Bytyn kapitalistij memleketlerde fahişelik östektedir.

Faşistler hukymet başьna kelgenleri kibi, Germanija fahişe xanelernin keniş aqьnen qaplandь.

Bizde, Qrьmda da, revolytsijaqa qadar, qadьnlar ve zijadesinen tatar qadьnь adam sajьlmaj edi. Tatar qadьnlarьnьn kecmişi haqqьnda Qrьm tatar jazьçьsь Umer Ipci şöjle dej:

— Ja rebolytsijaqa qadar qadьn insan sajьla edimi. Qьzlarnь saqqa-solqa sata, qapalь tuta, eger olarqa soqaqqa cьqmaq sьrasь kelse, kefinge sarqan kibi cьrmaj, jarьq ve kuneş kostermej ediler.

Tilençilik, qaranlьq ve çahillik Baqçasaraj qadьnlarьnьn ebedij joldaşь edi.

Bizde ise sovet hukymeti qurulqanьnьn ilk kuninden başlap, qadьnlarnьn erkeklernen beraber bir huquqta olqanlarь il'an etildi, çьnьslarnьn faktikij musaviligi tajinlendi.

Insan serbest nefes alqan sotsialistij memleketnin qadьnlarь janь Konstitutsija projekti haqqьnda mьna ne ajtalar.

„Volja truda" zavodьnda inżener olьp calьşqan Cerepova arqadaş şöjle dej:

— Kercekten de V. N. Cerepova kibi balalar evinden terbijelenip cьqqanlarnьn inżener olьp jetişkeni hangi memlekette korylgen hal. 58 jaşlьq Mixajlova arqadaş—men jaxşь zamanlarqa qadar jaşap jetiştirdim—dej.

— Beş balamь nasьl bir kuclyklernen terbije etkenimi xatьrlamaq bile aqьr. Revolytsijaqa qadar qoçam metallurgija zavodьnda qara işci olьp calьşa edi. O kapikler qazana ve bizim balalarьmьznьn jaşavь pek osal edi.

L'akin sovet hukymeti menim balalarьmь qutardь. Sovet hukymeti olarqa tahsilge, emekke ve rahatlьqqa haq berdi. Menim oqlьm 1929 senesi 9 jьllьq mektepni bitirdi ve şimdi kolomna parovoz japьçьlьqь zavodьnda buxgalter olьp calьşa. Ekinçi oqlьm endi ycynçi jьldьr Moskva industrial' institutьnda oquj. Kucyk qьzьm kecken jьl meditsina institutьnь bitirdi ve Jakutsk oblastьna vrac olьp calьşmaqa jollanьldь.

Bizim byjyk ve sevgili Stalinimiz tarafьndan işlengen janь Konstitutsija projektinde, qadьnlar icyn tarixta korylmegen huquqlar jazьlqandьr.

Men şimdi 58 jaşьndam, l'akin men özimi jaş dujam. Böjle jaxşь zamanalarqa jaşap jetişken soń nasьl eter de qart olursьn.

Bizim baxtlь ve quvanclь jaşavьmьz icyn sevgili *Stalinge*, kommunist partijasьna ve sovet hukymetine teşekkyr.

Tilençilik, quvancsьz kocebelik ömri—cingene qadьnь *Osmano*va Sevije jaşlьqьndan berli mьna bularnь korip kelgen edi. Sovet hukymeti vaqtьnda Osmanova qoçasьnen birlikte turaq jaşamaqa başladь. Şimdi qoçasь emek invalidi, „Gerkules" artelinin azasьdьr. Osmanovanьn 7 balasь bar. Bir bucuq ajdan daha 8-nçisi de doqaçaq ve Sevije buna quvana, 24 jaşьndaki oqlь şoferlik ete, 18 jaşlьq oqlь Donbasta estrada rabotnigi, 22 jaşlьq qьzь konserva

zavodь rabotnitsasь, 14 jaşlьq qьzьnen, 8 jaşlьq oqlancьqь mektepte oqujlar.

Sotsialistij memlekette janь qadьnlar—açajip emek gerojlarь, ordenliler, staxanovkalar, devlet dejatelleri, spetsialistler, kolxoz jolbaşcьlarь ve daha başqa bir coqlarь östi ve doqdьlar.

Bizde SSSR-de 1936 senesi mart 8-ge qadar 7881000 qadьn calьşa, xalq xozajstvosьnda calьşqanlarnьn ycte biri qadьnlardьr. 66000 inzener, 12273 ilmij rabotnik, 42023 vrac bardьr. Vuzlarda ve texnikumlarda 450977 qadьn oqumaqtadьr. Tek bir Qrьm respublikasьnda tatar qadьnlarь revolytsijaqa qadar parlaq çenyp kuneşine baqmaq imkanьndan mahrum etilgen ve car cinovnikleri ve ruhanilerinin eki qat zulumь tybinde bulына ediler—şimdi ise tek bir Baqcasaraj „Örnek" fabrikasьnda sьrf qadьnlar calьşa. Bu fabrikanьn partorgь *Osmanova* arqadaş—qadьndьr. Zejnep Xalileva 400 bala oquqan mektepnin direktorьdьr, Radio komitetnin işlerini de o idare etmektedir.

Baqcasarajda Useinova ve Xalileva kibi onlarça staxanovkalar udarnitsalar, oçapceler bar. Ajşe Refatova, Akimova Alime, Çanbel Sajde, kibi onlarça vraclar bar—olarnьn hepisi Baqcasarajlьlardьr.

Narkomzdrav olqan Rebija Bekirova kibi devlet rabotnitsalarь östp jetiştiler.

Qrьmnьn juksek ve orta mekteplerinde, texnikumlarьnda, koj xazajstvosь institutьnda, pedinstitutta, medinstitutta, juksek koj xozajstvosь kommunistij mektebinde 2490 qadьn oqumaqtadьr. Bu sene medinstitutnь 109 qadьn vracь bitirip cьqtь, bularnьn 32-si tatar qadьnlarьdьr.

Koj sovetinden başlajaraq Qrьm ASSR Merkezij Içra Komitetineçek Sovet organlarьnьn sajlanьp qojuloan vazifelerinde 2944 qadьn calьşmaqtadьr ki, bu organlar çьjьmnьn 25 protsentten zijadesini teşkil etmektedir.

Bizde 11 bin qadьn PVXO-qa norma berdiler. Bu bir qac divizija demektir, Bizde 348 qadьn Voroşilov atьçьlarьdьr, 18 paraşytistlernin 2-si tatar qьzlarьdьr. 20 ljotcitsadan 2-si tatar qьzь, 67 planeristkadan 18-i tatar qьzlarьdьr. Qadьnlardan planerist, ljotcik, paraşytist jetişmesi, tek bizim icyn açajip olmajьp, bu bytyn dynja icyn açajip bir janьlьqtьr. Bularnьn hepisi sovet qadьnь haqqьnda sovet hukymetinin, partijanьn, ve sevimli jolbaşcьmьz *Stalin* arqadaşnьn her kunki qajqьruvьnьn netiçesidir. Abortlarnь jasaq etyv, bala doqurqanlarqa jardьm ve coq balalь analarqa jardьm beryv haqqьnda dekret, bizim memleketimizde doqqan her janь adam haqqьnda ve bytyn insanlьq nesli haqqьnda Stalinçe qajqьruvnьn ajdьn şahatь sajьlmaqtadьr. Qrьmda artьq 227 coq balalь anaqa devlet jardьmь kosterilip bular artьq 528000 ruble aldьlar, 220 delo daha baqьlmaqta, nojabr 19-da bular 500 bin ruble alaçaqlardьr.

Qrьm Merkezij Içra Komiteti azalarь, IX-ncu bytyn Qrьm muddetten tьş Sovetler sjezdi delegatkalarь: Xandozova, Emirova, Ismailova arqadaşlar.
Foto: M. Kats.

IX-ncu bytyn Qrьm muddetten tьş sovetler sjezdi delegatkalarь. (Soldan saqqa) oturqanlar: Zamzarajeva, Muradasilova Memedlajeva. Ajaqtakiler: Alijeva ve Ferşte arqadaşlar.
Foto: M. Kats.

Revija Bekirova arqadaşnıñ nutqı

(Qrım ASSR Saqlıq Saqlav Xalq Komissarı).

Arqadaşlar! Stalin Konstitutsijasınıñ projektinde dynjada en qijmetli olqan kapital haqqında—adam haqqında qajqıruv pek teren ajdınlatıldı. Bu 119-ncu ve 120-nci statjalarda pek

ajdın korylmektedir. Qızıl Ordu akademiklerinin vıjpuskında ajtqan nutqında *Stalin* arqadaş car hukymeti vaqtında atnıñ adamdan zijade qijmetli sajılqanı haqqında ajttı.

Bizim memleketimizde adamqa pek vyjyk qijmet kesile. Bizim vatanımızdıñ adamları haqqında qajqıruv hukymet, partija ve *Stalin* arqadaş tarafından qojulqan vytyn vazifelerde tamamınen ajdın korylmektedir.

Stalin Konstitutsijasınıñ projekti emekdarlarnıñ rahatlıqqa haqları olqanını ajta. Ve bu haq bizim memleketimizde keniş sanatorijalar, rahatlıq evleri aqınen, bedava meditsina jardımınen, iş kuninin qısqartılmasınen, otpuskalar berilmeknen, tedavij etyv zavedenijelerinin keniş aqınıñ, devlet hesavına ictimaij straxovanijenen ve il'axri temin etilmektedir

Şimdi ogde ketken ve orden taşımaqta olqan bizim coq milletli respublikamız bu çehetten zijadesinen korynişlidir, bu ise bizde Lenin-Stalin millij sijasetinin emyrge dooqru kecirilgenini isbat etmektedir. Qrımda car hukymeti vaqtında ve kontrrevolytsion bandalarnıñ xozainlik japqan vaqıtlarında saqlıq saqlav organları jalınız barlı sınıflarnıñ fajdasına xızmet ete edi.

Eger bizler tarixqa bir koz taşlasaq, evelki Tavrida gubernasında az miqdarda tedavij kojkalarına malik olqan 45 xastaxane bar edi, olarda olqan kojkalardan 100 danesi delilerxastaxanelerinin hissesine tyşe edi, 84 ambulatorija ve olqan olaçaqı 57 hekim bar edi. Bele bir aqınıñ emekdarlarnı degil de, jalınız barlı sınıflarnı qaplap alqanı ajdın anlaşılmaqtadır.

Bizim respublikamız ezinin azat etilgen kuninden başlap hem xozajstvoça hem de medenij çehetten esmekte ve qavileşmektedir.

Eger 1924-nçi jılı bizde hepisi 56 xastaxane olıp olarda 1970 kojka olqan olsa, bugunki kunde bizde 71 xastaxane olıp olarda 4500 kojka bardır. Bizde şimdi 191 ambulatorija bar.

Bizim memleketimizde adam haqqında qajqıruvnıñ en ajdın korynişlerinden biri saqlıq saqlav boyınça devlet tarafından her adamqa masraf etilgen paralar haqqında raqamlardır. Eger 1924-nçi jılı bizim respublikamızda her emekdarnıñ saqlıqı icyn masraf etilgen para adam başına 3 ruble 16 kapik olqan olsa, bu jıl saqlıq saqlav boyınça her adam başına 44 ruble 46 kapik para masraf etildi.

Bizim spetsialistleştirilgen meditsina ucrezdenije aqı şimdi ejle bir dereçege jetişti ki, bizim kojlerimizde olqan bytyn emekdarlar olardan tolumınen fajdalanalar. Bu, nerva xastalıqları, koz, qulaq, burun, boqaz xastalıqlarına aittir.

Qrımda kapitalizmden qalma bir xastalıq daha tyberkulezdir. Bunınnen kureşte bizim respublikamız bajaqı muvafaqijetler elde etti. Bizler spetsializleştirilgen ucrezdenijelerge, tyberkulez punktlarına malikmiz. L'akin qajd etmek kerek ki, bu çehetten bizge daha coq iş japmaq kerek, cynki bizim respublikamız bytyn sojuz zdravnitsasıdır. Bizge tedavij profilaktika jardımınıñ jalınız bir ileride jaxşılaşmasını elde etmek degil de, sanitarija—kurort işlerinin de quvetleşmesini elde etmek kerek.

Eski vaqıtta Qrım infektsion xastalıqlarnen

kureşte hic bir tyrly profilaktika tedbirlerini bilmej edi. Şimdi profilaktikij aşlavlar ətkeryv sajesinde bizde infektsion xastalьqlar muhim dereçede eksildiler. Biz ət respublikamьzdan cecek xastalьqьnь tamamьnen quvdьq.

Bizim respublikamьznьn bytyn Sovetler Sojuzь emekdarlarьnьn saqlamlьq kuznitsasь olqanьnь kozde tutmaq kerek. Biz 40 binden zijade sanatorija kurort kojkalarьna malikmiz, olarda bizim memleketimiznin jyz binlernen emekdarlarь ət saqlьqlarьnь tyzeteler.

Evelde bu şejler xususьnda bizim memleketimiznin ve ajnь zamanda Qrьm respublikasьnьn emekdarlarь tyşynip bile olamaj ediler.

Respublikanьn emekdarlarьnь medikamentlernen temin etyvde de byjyk mufaqijetlerimiz bar. Bizler kojlerde bir coq aptekalar japьlmasьnь elde ettik. Bu sovet hukymetinin emekdarlarnь meditsina ve il'aç jardьmьnen qaplap almaqa ne qadar diqqat bergenini kostermektedir.

1924-nçi jьlь Qrьmda saqlьq saqlav işlerine 5,5 million ruble para berilgen edi. 1936-nçь jьlь 39,8 million ruble para berildi. Respublikanьn saqlьq saqlav işlerine berilgen paralarnьn miqdarь 7 kere artte.

Stalin Konstitutsijasьnьn projektini muzakere eterek, biz elde etilgen muvafaqijetlernen toqtap olamamьz. Biz meditsina xьzmetinin kacestvosьna pek çiddij diqqat bermege borçlumьz.

Bizler kojlerde olqan xastaxanelernin hekim kadrlarьnen 100 protsent komplektlenilmesini elde etip olamadьq. Biz tedavij-profilaktik ucrezdenijelerde xastalarnь medenij baquvnь kerek olqan jukseklikke cьqarьp olamadьq. Biz bazь rajonlarda meditsina jardьmь istep kelgen xasta adamlarqa diqqatlь munasebet kosteryvni elde etip olamadьq.

Bytyn bularnь eda etmek icyn bizim saqlьq saqlav organlarьmьzqa bytyn emekdarlarnьn jardьm etmeleri, xususan şeher ve koj sovetlerinin saqlьq saqlav sektsijalarьnьn jardьm etmeleri kerektir. Bizde ejle hallar bar ki, magazinlerge jarьq berile, aptekalarqa ise berilmej. Hatta: „aptekalarda olqanь kibi temiz japmaq" kerek degen bir səz bar. Ja jarьq olmaqan vaqьtta aptekalar japaçaq retseplerini nasьl etip tam ve temiz japaçaqlar. Ançaq bunьn icyn bazь bir aptekada calьşqan adamlar janlьşlьqlar qacьrdьlar. Bu bizim sanajь merkezimiz olqan Kerc şeherinde oldь.

Biz daha jaqьnlarda abortlarnь jasaq etyv haqqьnda zakonnьn projektini muzakere ettik, bu endi sovetler memleketinin zakonь olaraq qabul etildi, qadьnlar bu zakonqa bytyn xalqnьn saqlьqьnь qavileştiryv icyn rehin dep qijmet kestiler. Sovet memleketi bala doqurьlqan evlernin, bala ucrezdenijelerinin aqlarьnь kenişlete, qorantasьnda coq çan olqan analarqa maddij jardьm bere. Emekdar qadьnlar bu zakonnь byjyk quvancnen qarşьlap aldьlar ve bizde Qrьmda her ajda 439 abort japьlqan olsa şimdi jalьnьz 26 abort ve bu da meditsinanьn musadesinen japьla.

L'akin qajd etmek kerek ki, hatta bazь bir meditsina rabotnikleri bile bu zakonqa kerek olqan anlьlьqnen jaqlaşmajlar. Bazь jerlerde hekimlernin gizliden abort japuvqa jardьm etken hallar koryldi. Bəjle bir hal Kerete oldь. Ajnь bəjle hal Çankojde de oldь. Emekdar qadьnlarnьn saqlьqьnьn bəjle duşmanlarьnen biz hepimiz kureşmege borçlumьz.

Qrьm respublikasьnda coq qorantalь analarqa artьq jarьm million rubleden zijade para berildi. Olarnьn arasьnda Çankoj rajonьndan Abibullajeva arqadaş 4 bin ruble aldь, Telman rajonьndan Levcenko arqadaş 6 bin ruble aldь, Abl'akimova arqadaş 6 bin ruble aldь ve il'ax. Şimdi bu xususta Sovnarkomqa 300 ariza daha berildi. Bugunge qadar hepisi 225 adamqa para berildi.

Şimdi, calьşmaq icyn bala keder ketire degen analar da bar. L'akin misal olaraq xalq komissarь olьp calьşqan Zumbilova arqadaşnь kostermek mumkyn, onьn 7 balasь bar. L'akin siznin bilgeniniz kibi o pek jaxşь calьşa.

Bala ucrezdenijelerini kenişletyvde Jalta artta qala. Aqmesçid şeheri de bir parca davranьp calьşmaq kerek. Hukymet tarafьndan tajin etilgen muddetlerde bala ucrezdenijelerini ileriletyv işini eda etmek icyn bytyn tedbirlerni qullanmaq kerek. Bizim ystymizge partija, hukymet ve şaxsen *Stalin* arqadaş tarafьndan juklengen vazifelerni eda etmek kerek.

Jaşasьn Sovetler memleketinde qadьnlarnьn musavij haqlьlьqlarь ve serbestlikleri!

Jaşasьn bytyn dynjada qadьnlarnьn mussavij haqlьqlarь.

Jaşasьn dynja proletariatьnьn byjyk vozdь *Stalin* arqadaş.

(Gurdeli aplodismentler).

STALIN EPOXASЬNЬŊ QЬZLARЬ

Baqçasaraj kolxoz reisleri hazьrlaqan kursnьn kursantkalarь: oturoqanlar (soldan saqoqa) Meçitova Sajde, Maqsudova A., Aьduramanova Zejnep. Ajaqtakiler: Asanova Ş.ndys ve Asanova Şerife arqadaşlar.

Baqçasaraj kolxoz reisleri hazьrlaqan kurslarda oquqan baьqlava rajonь kolxoz staxanovkalarь Mamutova Anife ve Aьsel'amova Musemma arqadaşlar.

Moskvada etkerilgen Bytyn Sojuz ojun festivalinde iştirak etken Sejdam:tova ve Bilalova arqada ar.

Qrьmnьn namlь ojunçьlarьndan Bilalova Ajşe arqadaş.

Resimde 9-ncı Bytyn Qrьm muddetten tьş Sovetler Sjezdi delegatkalarь. (soldan saqoqa) Velijeva Zore, Bekmambetova A., E. Gabaj arqadaşlar, şeher komsomol komitetinin pioner beьygi mudiri Tojen ve koj xozajstvosь institutь studentkasь Jevgenjeva arqadaşlar.

Aqmesçid Krupskaja adьna tikiş fabrikasьnьn qadьn—duxovoj orkestri.

(Bu sahifelerdeki bytyn resimler Benditskij ve Kats arqadaşlarnьn fotolarьdьr).

Voroşilov atьçьsь — komsomolka Semjonova arqadaş.

Jaşajьşьm ve işimnen pek memnynim

(Icki rajonь Belokoşensk koj soveti reisi Linde arqadaşnьn nutqь)

Arqadaşlar! Icki rajonьnьn orden taşьjьçьlarь, namlь staxanovçьlarь ve udarnikleri adьndan sovetlernin muddetten tьş caqьrьlqan sjezdine alevli bol'şevik sel'amьnь ajtmaqa mana ьzьn beriniz.

Biz sjezdge, Stalin Konstitutsijasьnьn projektini muzakere etmek icyn toplandьq. Men Konstitutsijanьn projektini muzakere etyv bizim Belokoşensk koj sovetinde nasьl keckenini ajtmaq istejim. Kolxoznikler, bu dynjada өzinin aqranь olmaqan ulu tarixij dokumentni adetten tьş bir çanlьlьqnen qarşьlap aldьlar. Emekdarlar jalьnьz bizim Sovet vatanьnda ulu proletar revolytsijasьnьn jenişi sajesinde bөjle etraflь haqlarqa malik ola bileler. Hem emekke haq, hem oquv ve bilgige haq, hem rahatlьqqa haq ve il'ax. Bu dokumentnin en açajip bir jeri daha barki, o da: bizim sovet topraqьnьn emekdarlarь өz memleketlerini өzleri idare etkenidir

Stalin Konstitutsijasьnьn projektini muzakere eterek, kolxoznikler өzlerinin ystlerine Qrьm respublikasь sovetlerinin mudetten tьş 9-nçь sjezdine qadar bu senenin bytyn xozajstvo ve sijasij vazifelerini vaqtьndan evel eda etmek objazatelstvosьnь aldьlar. Biz zjab koteryvni bitirdik. Finans planьnь eda ettik, devletke et teslim etyvni өtkerdik ve il'ax.

Men bizim kolxozlarьmьznьn 1934-nçi senesi ve bu seneki calьşuvlarьnь teneştirip baqmaq istejim. Bizim kojimiz, doqrusьnь ajtqanda tanьlmaqandaj oldь. Kolxozlarnьn hepisinde jaxşь qьzьl koşeler ve klublar bar. Orkestr bar, telefon japьldь. Kolxozlarnьn bytyn evlerinde elektrik lampockalarь jandь. Bular nasьl elde etildi açeva?

Bu muvaffaqijetler partija Qrьm Oblast Komitetinin ve Sovnarkomnьn jolbaşcьlьqь altьnda elde etildiler. Kolxoznikler өzlerinin cөllerinde ve fermalarьnda namusnen calьştьlar. Juksek bereket ve jaxşь qurulqan hajvan asravçьlьqь—mьna muvafaqijetnin rehini bundadьr. Sizge hajvan asravçьlьqь bojьnça bir qac raqam ajtajьm. Tuvar hajvanlarь bojьnça plannь biz 108 protsent toldurdьq, do muzlar bojьnça 101,7 qojlar bojьnça 123,7 ve atlar bojьnça 118,5 protsent eda ettik.

Şimdi men biraz da өzim haqqьmda ajtmaq istejim. Men batrak qorantasьnda doqdьm. Menim babam kozleri soqurlanqanqa qadar calьştь. Kozleri soqurlanqan son, o coqqa barmaj өldi. Babam өlgen son arasь bir aj kecmedi, anam da өldi. Bizler өksyz qaldьq. Men 12 jaşьmda olqanda pomeşciknin qapьsьna calьşmaqa bardьm. Doqrusьnь ajtqanda—kecinmesi pek zor edi.

Ja sovet hukymeti mana ne berdi? Şimdi men yc jьldan berli koj sovetinin reisi olaraq calьşam. Menim kecinmem bir tamam temin etildi, kolxoznikler meni seveler. Evelde men, bөjle baxtlь өmyr haqqьnda, men kolxozqa jolbaşcьlьq japa bileçegim haqqьnda, samoljotta ucaçaqьm ve sjezdge barьp olaçaqьm ve anda diger delegatlarnen beraber devletij meselelerni cezeçegim haqqьnda xajallanьp ola edimmi açeva? Joq. Bu haqta men evelde xajallanьp bile olamaj edim.

Men mьnda, bu sjezdde Stalin arqadaşqa byjyk-byjyk teşekkyr ajtmaq istejim. (Aplodismentler).

Men daha, bu jьl bir gektar başьna, kecken jьlnьn 12 tsentneri jerine, 18 tsentner bereket alqanьmьznь ajtmaq istejim. *(Aplodismentler)*. Eger 1935-nçi jьlь kolxozniklernin her emek kunine 4 kilogram zaxire tyşken olsa, bu sene 16 kilogram tyşe. Biz,—kolxoz ve kolxoznikler — kooperatsijaqa 8380 tsentner zaxire sattьq. Bizim kolxozlarьmьznьn her birinde ekişer avtomobil bar ve jalьnьz bir kolxozьmьzda 50-den zijade velosiped buluna. Bizim rajonьmьzda 8 dane elektrik stantsijasь bar. Janь jьlda ise, olarnьn sajьsь 15-ke cьqaçaqtьr. Bular qajet byjyk muvafaqijetlerdir. L'akin biz daha da ogge ketmek icyn ьmtьlamьz. Icki rajonь ogde ketken rajonlardan olmasь icyn daha jaxşь calьşaçaqmьz.

Jaşasьn Sovetlernin muddetten tьş caqьrьlqan 9-nçь sjezdi!

Jaşasьn kommunistij partija!

Jaşasьn sevimli vozd, babamьz ve oçamьz *Stalin* arqadaş!

BIZ BAXTQA QAVUŞTЬQ

(Ordenli Zore Muradasilovanьn nutqь)

Arqadaşlar! Men Kefe tytyn fabrikasьnьn işcileri, işci qadьnlarь ve staxanovçьlarь tarafьndan muddetten tьş sjezdni sel'amlajьm.

Biz, jaşlьqьmьznьn zakonь olqan quvanclь Stalin Konstitutsijasьnь muzakere etken bir vaqьtta, Qrьmnьn jerli xalqь olqan tetarlarnьn evelleri nasьl jaşaqanlarьnь xatьrlamaq kerekmiz. Evelleri olar qaranlьq ve çahillikte jaşaj ediler, olar oqup, medenij jaşap olamaj ediler, olarnьn emekke haqlarь joq edi, emekdar tatarlar arasьnda pek coq işsiz bar edi, calьşqanlar da pek jaman ezile ediler. Bizim jeşajьşьmьz jalьnьz sovet vlastь kelgen soη denişti, bizge iş berildi, bizge kul'turalь, sevincli, şeη bir jaşajьş, janь bir jaşajьş berildi.

Tatar qadьnlarь revolytsijadan evel pek jaman ezile ediler, simdi ise olar—serbestler, Men daha 18 jaşьndam, buna baqmaj daha jaqьndá pek utana edim. Fabrikaqa ilk kelgende men xalqnьn jyzine bile baqьp olamaj edim. Şimdi ise men tytyn fabrikasьnьn staxanovkasь oldьm „pocot znagь" ordenimen mukafatlandьm.

Fabrikaqa kirgenden yc aj kecken soη men artьq bir kereden eki maşina başьnda calьşmaqa başladьm. Kunlerden bir kun janaşamda calьşqan qomşum xastalanьp işke cьqmaj qaldь, fabrikanьn planь bozulmaq tehlykesi astьnda edi. Men bir kereden dort maşina başьnda calьşmama musaade berilmesine riça ettim.

Ertesi kuni men dort maşina başьnda calьşqanьmь arqadaşlarьma ajtqanda, olar mana inanmadьlar. Şu kuni men kene 4 maşina başьnda calьşьp işke staxanovça kiriştim ve bir kereden 4 maşina başьnda calьşmaq mumkyn oloanьnь arqadaşlarьma kosterdim. Şimdi fabrikamьzda staxanovçьlar harekekti dalqa-dalqa kenişledi. Bizde artьq 120 staxanovçь bar.

100 adamnь rahatlьq evlerine ve sanatorijalarqa jolladьq.

Jaşasьn SSSR xalqlarьnьn byjyk vozdь, xalq Konstitutsijasьnьn byjyk jaratьçьsь olqan Stalin arqadaş, o bizge şeη ve jaxşь bir jaşajьş berdi.

(Aplodismentler)

Resimde: Kefe tytyn fabrikasьnьn ordenli staxanovçьsь Zore Muradasilovanьn qorantasь. Janь zakon muçibi onьn anasь Menlgul' apte ufaq balacьoqь icyn hukymet jardьmь olaraq 2000 ruble para aldь.

Foto: M. Kats.

Calьşa ve өsemiz

(Sudaq rajonь Stalin adьna kolxoznьn, baq brigadasьnьn, brigadiri Anife Krak arqadaşnьn, nutqь)

Stalin Konstitutsijasь projektinin bizim kolxozniklerimiz arasьnda doqurqan byjyk meraqьnь ajtьp anlatmaq zordьr. Bu projekt 15 toplaşuvda muzakere

etilip, o toplaşuvlarda 647 adam iştirak etti. Bu, bizim xalqьmьznьn 99 protsenti Konstitutsija projektini muzakere etyvnen qaplanьlьp alьndьlar demektir. Toplaşuvlarda jaşlar ve qartlar, qadьnlar ve erler sөzge cьqtьlar. Olarnьn hepisi bөjle açajip Konstitutsijanь jazьp cьqarqanь icyn **Stalin** arqadaşqa ve Sovet hukymetine sьçaq teşekkyr bildirdiler. Bizge Konstitutsija projektine qoşmaq icyn yc teklif japьldь. Olardan biri, sovet xalqlarьnьn vozdlarьnьn hajatьna qast etken adamlarnьn atьlmasь haqqьndadьr. Menimçesine bu pek doqru tekliftir.

Men bir qac sөz өz kolxozьmьz haqqьnda ajtajьm. Bu jьl bizim kolxozьmьznьn keliri bir million 555 rubleni teşkil etmektedir. Bizde 2.200 dane qoj bar. Kolxoznikler her emek kunlerine 7 ruble 32 kapik aldьlar. Bu jьl bizim kolxozьmьzda 75 kilovatlьq etektrik stantsijasь japьldь, onьn japьçьlьqьna 180.000 ruble masraf etildi. Evelki çamini şimdi klub japtьq, onьn icine 400 adam sьqa. Xatalaboratorijanь donatmaq icyn biz **10.000** ruble masraf ettik. Kojimizde radiouzel japьldь. Tezden bytyn evlerde radioustanovka olьr. Bu kunlerde hamamnь da japьp bitiremiz. Bizde eki kater ve eki dane de avtomobil bar.

Men baq brigadasьnьn brigadiri olьp calьşam. Bizim kolxozьmьzda 189 gektar baq bar. Menim brigadam bu jьl 120.000 tonna bereket topladь.

Bizim kolxozьmьzda staxanovçьlarnьn emeklerine qijmet kesmege bileler. En jaxşь calьşqan 7 staxanovçь kolxoznik icyn janь odalar japьldь. Men de eki odadan ibaret olqan janь kvartira aldьm. Meni bir coq kereler mukafatladьlar. Mende patefon bar, qojlarьm ve jipek urbalarьm bar. Men bunьnnen maqtanmaq istemejim l'akin men bizim memleketimizde jaxşь ve doqru calьşqan adamlarnьn byjyk itibardan faj dalanqanlarьnь qajd etmek istejim.

Men, Qapsxor koji kolxoznikleri adьndan sjezdge sьçaq sel'am bildirem. (**Aplodismentler**).

Resimde: Baqçasaraj tikiş-naqьş artelinin naqьşçьsь Çebişova Susanna arqadaş. Foto; Em. Ben.

Moskvada otkerilgen ojun festivalinde iştirak etken Nazife Asanova arqadaş. Kefe şehrinden). Foto: Em. Ben.

Eki jıl icinde yc kere mukafat aldım

(Kirov rajonı „Krasnıj Trud" kolxozınıñ staxanovkası Mavodijeva arqadaşnıñ nutqı)

Arqadaşlar! Kirov rajonınıñ „Krasnıj Trud" kolxoznikleri adından alevli bolşevik sel'amın bildirmege musaade etiniz· **(Aplodismentler).**

Bytyn Qrım Sovetler sjezdinde delegatlarnıñ sanki jarısı qadınlar olqanı icyn men pek quvanam. Memleketni idare etyv de qadınlar ne vaqıt bөjle keniş iştirak ete ediler degen sual' kelip cıqa.

1920 senesine qadar, men hatta devlet ucreзdenijelerinin qapuları nasıl acıqanını bilmej edim. Şimdi ise 1930-nçı jıldan berli koj sovetinin azası olıp turam.

Meni kolxozda staxanovka dep sajalar. Men өzimnin iş normamnı muhim dereçede artqacınen tolduram. Pamuq capalavda iş norması bizde 0,25 gektar edi, men ise 0,80—0,90 gektar jer capaladım. Pamuq toplavda kundelik norma 30 kilogram olqanı halda, men kunde 80—100 kilogram Pamuq toplajım. Kolxoz pravlenijesi meni 4 kere mukafatladı.

1933-nçi jılqa qadar bizim kolxozımızda hic bir udarnik joq edi. 1933-nçi jıl meni kolxoz pravlenijesine aza sajlaqanları vaqıtta men qadınlar arasında massovıj işlerni ileriletim. Şimdi ise bizim kolxozımızda 27 staxanovçı bar.

2 jıl men Eskiqrım rajonında koj sovetinde calıştım. Kirov rajonında da 2 jıldan berli koj soveti azası olaraq calışam. Deputat gruppasına ve medenij-turmuş sektsijasına jolbaşcılıq japam. Bu 2 jıl icinde jaxşı calışqanım icyn koj soveti meni 3 kere mukafatladı. Bizim bytyn deputatlarımız jaxşı calışalar. Jaqınlarda bizim deputat gruppamız keciçi qızıl bajraqnı aldı.

Açeva bizim kolxozımızda nasıl muvafaqijetler bar? Zajomqa jazıluvnen bytyn xalqlar 100 protsent sarılıp alındılar, pamuq toplav işleri 100 protsent eda etildi, keleçek jıl pamuq sacmaq icyn kerek olqan jerlerni syrip hazırlav işine başlanıldı. Biz her emek kunimizge 5 kilogram zaxire ve 2 ruble para aldıq. Kolxozımız devletke 900 tsentner zaxire satıp ve onınqarşılıqına, kolxozda japılaçaq binalar icyn kereste, demir ve daha başqa tyrly materiallar aldı.

Tarxan:—Ja siz Stalin Konstitutsijasını nasıl muzakere ettiniz

Mavodijeva:—Bizler Konstitutsijanı koj sovetinde ve kolxozda muzakere ettik. Kolxoznikler pek çanlı surette iştirak ettiler.

Jaşasın kommunistij bol'şevikler partijası.

Jaşasın bizge medenij, hallıtaqatlı jaşavnı bergen Stalin arqadaş! **(Gurdeli aplodismentler)**

Aqmesçid 23 nomerli mektepnin talebesi Gorer Fanja sjezdni sel'amlaqan vaqıtta Foto Em. Ben

Staxanovka olǫanьm icyn ǝzimi вaxtlь sajam

(Milajeva arqadaş—Frajdorf rajonь)

Arqadaşlar! men jehudij tilinde ajtaçaqьm. Men Stalin Konstitutsijasьnьn projektini nasьl muzakere etkenimiz haqqьnda ajtajьm. Kolxoznikler bu вyjyk dokumentni вyjyk sьçaqlьqnen qarşьlap aldьlar. Olar Stalin Konstitutsijasь projektinin her sǝzini вyjyk diqqatnen dinledi ve onьn her statjasьnь quvancnen muzakere ettiler.

Stalin Konstitutsijasьnьn projekti—bu bizim jenişlerimizniп en ajdьn korynişidir. Smidovic adьna kolxozqa men 1933-nçi jьlь keldim. Bu vaqьtta kolxoznikler fuqare jaşaj ediler, вereket osal edi. Şimdi jaşajьş tamamьnen denişti. Kecken jьlь bizim kolxozьmьz her gektardan 5—6 tsentner вereket aldь. Bu jьl ise gektardan 13—14 tsentner вereket aldь. Orta hesapnen вytyn Frajdorf rajonьnda вereketlilik her gektardan 12 tsentnerge qadar jukseldi. Kecken sene kolxoz jyzym вaqlarьnьn her gektarьndan 6—7 tsentner вereket alqan olsa, bu jьl her gektardan 12 tsentner вereket aldь. Jyzym satьp kolxoz bu jьl 15 вin ruble kelir aldь.

Bu jьl kolxoz вyjyk zaxire amвarь, syt fermasь, domuz fermasь ve diger xozajstvo вinalarь japtь. Bytyn kolxoznikler hallь-taqatlь jaşajlar. Her kolxoz xanesinde eki sьqьr, 9—10 qoj, 4—5 domuz ve 50—60 tavuq вar. Menim ǝz xozajstvomda eki sьqьr, 4 domuz, 6 qoj ve вir jaşьnda olqan вuzavum ve 60 tavuqьm вar. Bu jьl oktjaвr вajramь kunine вytyn kolxozniklerniп evlerine elektrik qojuldь. Olar вuna pek quvandьlar.

Şimdi kolxoz вyjyk nymunevij 10 jьllьq mektep japtь. Kolxozniklerniп balalarь internatta jatalar, jaxşь oqumaq icyn olarqa вytyn şaraitlar doqurьldь.

Bizim rajonьmьzda вir coq namlь adamlar, ordenliler—Şesternja, caluşko ve diger arqadaşlar вar. Frajdorfta olqan qadьnlar traktor вrigadasь Qrьmda вirinçilikni qazandь.

1931-nçi jьlь rajonda 115 kolxoz вar edi, 20 traktorqa malik olqan вir traktor kalonnasь вar edi. Şimdi rajonьmьzda 191 traktor, 66 avtomoвil, 106 kombajn вar. Jaqьnlarda 25 troktorь olqan janь MTS mejdanqa ketirildi.

Men kolxozda saвan qarlavçь olьp calьşam.

Jaşasьn вyjyk kommunistij partija!

Jaşasьn bizni jenişten-jenişke alьp ketmekte olqan oçamьz ve вaвamьz qijmetli Stalin arqadaş! **(Aplodismentler).**

Birinçi devlet matвaasьnьn perepljot tsexinde calьşqan staxanovka Edije Tagajeva arqadaş. Foto: Em. Ben.

Memleketimizni qorcalamaqa hazırmız

Tsigankova arqadaşnıñ nutqı

Aqmesçid şeherinin domoxozajkaları adından sjezd delegatlarını sel'amlamaqa musaade etiniz. (*Aplodismentler*)

Qijmetli arqadaşlar! Evelde men laqırdı etmege de bilmej edim. Şimdi ise, sovet hukymetinin sajesinde böjle byjyk bir sjezdde cıqıp söz ajtmaqa bilem.

Bizim sevgili vozdımız Stalin arqadaş bizge her çanlı adamnı qajqırmaqnı ogrete. Bizde, bir coq adamlarnı terbije etken qart oçalar bar. Olarnıñ evelki talebeleri şimdi stipendija alıp oqujlar, bu qartlarnıñ bir taqımları pensija alalar, l'akin olarnıñ alqan pensijaları özlerinin jetiştirgen talebelerinin alqan stipendijalarından az. Bizler bu xususta Sovnarkomqa xaber berdik ve bir tedbirler qullanaçaqına eminmiz.

Aqmesçidte qartlar evi bar. Bu evge Sobes jolbaşcılıq japa, l'akin onı baqqan adamlar az. Men şeher sovetinde baqımsız balalarnı baquv sektsijasında calışam. Pek coq calışmaq ve byjyk zorluqlarnıñ ogini almaq kerek ola. Şimdi bizde baqımsızlıq joq etildi L'akin terbije etmek icyn özi eline alqan balalarqa hic bir tyrly qulaq asmaqan adamlar bar. Halbu ise bu işke coq paralar masraf etilmektedir.

Şesterikova slobodkasında olqan deputat gruppası domo-

Aqmesçid'j şeher sovetinin aktiv deputatı Tsigankova arqadaş.

xozajkalar arasında byjyk harbij iş alıp bara. Bizim qadınlarımızını memleketni qorcalavqa hazırlajmız. Protivogazlarnı, vintovkanı ogrenemiz, nişan atmaqa ogrenemiz. Pek coq qadınlar Osoaviaxim togereklerine çelp etildiler, olar PVXO bojınça başqalarını oqutqan instruktorlar oldılar.

Bizler qadınlarnıñ toplaşuvında Stalin Konstitutsijasınıñ projektini muzakere ettik. Olar, Stalin Konstitutsijası proektini sıçaqlıqnen sel'amladılar ve bu Konstitutsija olarnı daha baxtlı ve quvanclı jaşavqa alıp barqanını qajd ettiler.

Jaşasın qadınlarnı jarıq jaşavqa alıp barqan sovet hukymeti!

Jaşasın bizim qijmetli, sevgili vozdımız *Stalin* arqadaş!

Jaşasın Qırım hukymeti!

(*Aplodismentler*)

Kefeli Kose-oğlı arqadaşnıñ nutqı

Biz—Sarigol' deposınıñ işci ve injener-texnikij rabotniklerinin qadınları bytyn Qırım sovetlerinin IX muddetten tış sjezdine sıçaq sel'am ajtamız. **(Aplodismentler).**

Biz, ev xozajkaları özimizniñ bytyn calışuvımızda öz qoçalarımıznıñ yzerlerine alqan objazatelstvolarını eda etmelerine jardım etmek icyn bytyn quvetimiznen tırışamız. Bu jıl biz medenij jaşavda ve proizvodstvo sahalarında byjyk işler japtıq. Bu işler bizim depomızqa politotdel mejdanqa ketirilgen soñ daha qızqın ketip başladı. Men çemaat işlerinde 1928-nçi jıldan berli calışam. Ev xozajkaları arasında calışuvqajolbaşcılıq etem. Şimdi bizde jır ve dram togerekleri bar. Biz eki kere qadınlarnıñ elnen işlep cıqarqan şejlerinin vistavkasını japtıq. Şimdi bizni böjle bir vistavka teşkil'atlandırmaq icyn Kefe şeherine caqıralar. Biz özimizniñ demir jol mektebine de byjyk diqqat ajıramız.

Demir jolçılarnıñ qadınları Stalin Konstitutsijası projektini sel'amlajaraq, ileride öz qoçalarınen birlikte sotsializm quruçılıqı oqrında kureşke daha aktiv iştirak etip calışırlar.

Jaşasın kommunist partijası!

Jaşasın demir jol transportınıñ demir narkomı **Kaganovic** arqadaş!

Jaşasın kommunist partijasınıñ vozdı byjyk **Stalin** arqadaş! **(Aplodismentler).**

SƟZ KERC SOTSIALISTIJ AQŁR SANAJŁŁ

Bu senenin ijul' ajında Moskvada aqır sanajı komandirleri-inżener ve texnikij xadimleri qadınlarının Bytynsojuz soveşcanijesi olıp kecti.

Bu soveşcanijede sotsialistij—aqır sanajıımızının demir narkomı Orçonikidze arqadaş „son vaqıtta başlaqan sanajı komandirleri inżener-texnikij xadimler qadınlarının bu hareketi bizim sots. sanajıımızının ilerilevine de byjyk roli olqan, açajip ve jalınız sotsialistij memleketinde ola bileçek hareket-tir—"dep qijmet kesken edi.

Mında cıqışta bulunqan Nadeżda Konstantinovna Krupskaja arqadaş soveşcanije delegatlarının ogine bir sıra muhim vazifeler qojqan edi. Vatanımızının aqır sanajıında başlaqan sutkada 40 000 tonna cojun ve 45 000 tonna prokat oqrındaki jarışta delegatlar soveşcanijenin qararlarını eda etyvnen coq işler japmaqtalar.

Żurnalımızının bu nomerasında biz oqujuçılarımızını, soveşcanijege ketmezden evel, Qrım Merkezij Içra Komitetinin reisi Tarxan arqadaş tarafından qabul olunqan Kerc delegatlarının calışuvınen tanış eteçekmiz.

BIZIM VAZIFELERIMIZ

Bizim vazifemiz soveşcanijede cıqış japqan Nadeżda Krupskaja tarafından ajdın kosterildi. O, kendi cıqışında şejle degen edi: „Inżenerstvonın tar krugasında qalıp, massadan ajrılmaq siz icyn pek tehlykelidir. Siz keniş işci massası arasına kiriniz işci sınfının her kunki işinin aktiv iştirakcileri olunız" işte bizim sovetimiznin baş vazifesi de budır.

Biz inżener-texnikij xadimleri qadınlarının Bytynsojuz soveşcanijesi qararlarını eda etyv

V. F. Glinka.

sajesinde bu muhim vazifeni ömyrge muvafaqijetnen kecirmektemiz.

Bizde kendilerinin jaxşı iş nymunelerinen 25 binlik zavod işci kollektivi arasında belli olqan Arxangelskaja, Salenko, Gilova, Şcerbakova, Proxorova, Sergejeva, kibi aktivistkalar bulunmaqtalar. Bejleleri bizde coqlar.

Olar işciler jaşaqan jataqxanelerden başlap, zavodnın poliklinikası, FZU, FZS mektepleri, işci sanatorijaları, bala jaslileri kibi jerlerde baqlı olıp, anda iş alıp baralar. Olar öz japqanı işleri xususında inżener-texnikij xadimleri qadınları soveti oginde hesap bereler.

Şimdi bizim vazifemiz bytyn bu işlerni daha zijade arttırıp, demir narkomımız Orçonikidze ve qart bol'şevicka Nadeżda Krupskajanın bizim ogimizge qojqan vazifelerini eda etmek, bunınnen cojun celik oqrında kureşte sotsialist sanajı komandirleri aqajlarımızının jardımçıları olmaqtır.

V. F. GLINKA.

A. A. Gilova arqadaş.

O. A. Sergejeva arqadaş.

KOMANDIRLERI QADЬNLARЬNA BERILE

INŻENER QADЬNЬ AKTIV DEPUTATKA

Kerc maden zavodьnьn bilimli inżenerinin qadьnь Arxangelskaja arqadaş rajon sovetinin en aktiv deputatkasь sajьla. O, aqьr sanajь komandirleri-inżener ve texnikij xadimleri qadьnlarьnьn Bytynsojuz soveşcanijesinin qararlarьnь өmyrge keciryv doqrusьnda Ilicevicnen jarьşlaşa. Arxangelskaja arqadaş өz calьşuvь xususьnda şaj ajta:

— Menim 25 jьllьq oçalьq staжьm bar. Aqajьm zavod ilmij teşkeryv işlerinin nacal'nigi olaraq calьşa. Biz ekimiz de jaş degilmiz. Bizni sotsializm quruçulьqьnьn qьzqьn işleri ve вaxtlь өmyr jaşarttь. Parlaq keleçek icyn calьştьqca calьşaçaqьm kele. Bu sanajь merkezi mana energija ve ruh вerdi.

Men zavod partija komitetinin qadьnlar arasьnda iş teşkil'atlandьrьçьsь Emeljanova arqadaşnen вaq tutup calьşam. O, meni işçi вalalarь oquqan mektepke вaqladь. Onda pek sьq вarьp, mektepnin вytyn өmyrine iştirak etem. Oquv

Arxangelskaja arqadaş

kacestvosьnьn jukselmesi ve вalalarnьn jaxşь terвije olunmasь icyn kureşem. Rajon sovetinde medenij sektsijanь alьp вaram. Bundan qajrь aqşam vuzlarьna ders de вerem. Kerc rajonьnda oquvnьn kacestvosьnь arttьruv oqrьnda japьlqan sektsijalar arasь sotsjarьşьnda, menim sektsijam вirinçilikni aldь. Bunьn şeher soveti meni gramota ve вaşqa вaqьşlarnen mukafatladь.

IŞCILERGE PUŞKININ ESERLERINI OQUJЬM

Men өzim ximikij laвoratorijada laвorant vazifesinde calьşьp, вazь vaqьtlar smenanen işke вarsam da, вuna вaqmadan вoş vaqьtlarьmda işcilernin jataq xanelerine вaram. Mьnda men işcilernin вoş vaqьtlarьnda, olarqa Puşkin ve diger klassiklernin eserlerini вaqьrьp oqujьm. Işciler klassiklerni вyjyk meraqnen dinlediler.

Biz soveşcanijege ketmezden evel вizni qabul etken Qrьm Merkezij Içra Komitetinin reisi Tarxan arqadaş „Menim qadьnьm вөjle açajip hareketke iştirak etse, men өzimi coq вaxtlь sajar edim"—dedi. Hem o, вizim ogimizge вir sьra vazifeler qojqanda „işcilernin medenij ve turmuş çehetlerini jaxşьlaştьruv oqrьnda kureşiniz"—degen edi. Işte men вu vazifelerni eda etmektem. Şimdi vazifem GTO znacogьna norma вermek ve вir gruppa işcini texnikij çehetten oqutьp cьqarmaqtьr. Men вu vazifeni seveseve japam.

Gornorudni tsexnin nacal'niginin qadьnь **G. V. Salenko**

Şcerвakova arqadaş

Proxorova arqadaş

Salenko arqadaş

QAHRAMAN ISPAN QADЬNLARЬ

KONCITA MALO

1934 senesi өldyrilgen astьrijalь gornjaknьn qьzь Koncita Malo Madrid janьndaki „Dөrt jelnin“ aerodromьna өldyrilgen вavasь, 1934 senesinin Asturijasь ve fesatcьlar generallar вandasь tarafьndan qanqa qarq etilgen Ispanija icyn intiqam dujqusьna tolьp keldi.

Mьna kunlerden вir kun aerodromdan havaqa samoljot koterildi. Samoljotnьn kaвinkasьnda pilotnen вeraвer вir de jaş kozetiçi вar edi—вu Koncita edi.

Koncita вir coq tehlykeli vazifelernin astьndan qahramança cьqtь.

L'akin kunlerden вir kun fesatcьlar onьn samoljotьnь urьp jerge tyşyrdiler.

Ofitserler Koncitanь вir taqьm ajьp sөzlernen, soqaq sogyşinen qarşьlap aldьlar. Bundan son, qahraman qьznьn çesurliginden hajrette qalaraq, ona isjançьlarnьn sьralarьnda qalmasьnь teklif ettiler. Olar ona: Madridnin ystine вarьp listovkalar taşlamaqnь teklif ettiler. Koncita ise вavasьnьn çellatlarьna:

— Men, Asturijada siznin jardьmçьlarьnьz tarafьndan өldyrilgen işcinin qьzьman. Siznin paraqa satьlqan italijan ve german xьzmetcileriniz mensiz de coqlar,—dep çevap вerdi.

Koteklengen, өz qanьna вulaşqan ve namusьna kecilgen Koncitanь çanavar ofitserler astьlar. Koncita qahramança өldi. O, vatanь qarşьsьndaki revolytsion borçьnь çesurçesine eda etkenini вilerek өldi.

Onьn son sөzleri:

— Faşizm kecmez, jaşasьn revolytsion Ispanija!—dedi.

Өldyrilgen qahramnnьn jerine şu kunler icinde Madridnin aviatsion вөlyklerine jigirmiden zijada qadьn—Ispanijanьn azatlьqь ve вaxtь oqrьnda qorqmaq вilmez janь kureşciler keldiler.

SANITARKA INES

Ines Fernandes Bal'do Sijerra Guadarram frontьndaki gospital'de sanitarka olaraq calьşa edi. Kunlerden вir kun Fesatcьlar ataka japqanda icinde xalq militsijasьnьn 400 jaralь вojetsi вulunqan вu gospital'ni sarьp aldьlar. Ines jaralьlarnь ajaqqa tursattь, olarqa sil'a daqьttь ve gospital'ni qorcalajьçьlarnьn вaşьnda turdь.

Qьzьqlь atьşuvdan son, saвa saat 10 qararlarьna вarqanda qurşun jetişmedi. O vaqьt Ines, өzinen вeraвer gonylly olaraq ketken 4 adamnen вeraвer qurşun tarьştьrmaqa qarar вerdi. L'akin fesatcьlar Inesnin meramьnь anlasalar kerek, cynki onьn kucyk otrjadь gospital'den ajrьlьr-ajrьlmaz, onьn ystine qol granatlarь javdurmaqa вaşladьlar. Qahraman qьz aqьr surette jaralandь. coq vaqьt jol kenarьnda jattь. Onь, jalьnьz aqşam ysti xalq militsijasьnьn zьrhlь avtomoвili tarьp aldь.

Şimdi Ines өlym tehlykesinden qurtarьldь. („Politika“)

Resimde: Faşizm вombalarьnen өldirilgen Madrid вalacьqlarь. (Sojuz foto)

Инв. № 199

1936 senesi, noyabr 25-te Moskvada Kreml'niñ byjyk sarajında, Bytynsojuz Sovetleriniñ muddetten tış VIII sjezdi acıldı.

Tarixta aqranı olmaqan bu sjezdge sovet emekdarları byjykten-byjyk hazırlıqnen keldiler. Sovetler sojuzınıñ emekdarları bu sjezdge özleriniñ eñ jaxşı, eñ namlı—staxanovcıları, udarnikleri, qızıl askerleri, komandirleri, qızıl ljotcıları, ljotcikleri, juksek bereket masterleri, oçaları ve alimlerini jolladılar. Sjezdge 419 delegatka iştirak etti.

Sjezdde Sovet Sotsialistij Respublikaları Sojuzı Konstitutsijsı (esas zakon) haqqında dokladnı xalqlar vozdı STALIN arqadaş japtı.

Sjezdge Stalin Konstitutsijasınıñ işlemek ve tasdiq etmek icyn toplanqan delegatlar ve delegatkalar STALIN arqadaşnıñ devamlı el cırpmaları, „urra" sesleri ve internatsional jırlarnen qarşıladılar.

Sjezdniñ acıluvınıñ sovet emekdarları byjyk bir bajram kibi qarşıladılar. Insanlıqqa bahıt, zevqlı jaşav, calışmaqa, rahatlıqqa, tahsilge haq bergen ulu STALINNIÑ dokladınıñ millionlarça emekdarlar radionen diñlediler.

Sjezdniñ tribunasından vozdlardan—VOROŞILOV, MOLOTOV, LITVINOV, KALININ, ve onlarça delegatlar nutuq söjlediler. Mudetten tış caqırılqan Bytynsojuz Sovetler sjezdi dynjada eñ demokratij Stalin Konstitutsijasınıñ tasdiq etti.

Konstitutsija qabul olunqan kun (dekabr 5) haqiqij xalq bajramına cevirildi. SSSR-niñ bytyn koşelerinde emekdarlar demonstratsija teşkil'atlandırıp soqaqlarqa cıqaraq, ojun, kul'ky, jır ve ferahnen Stalin Konstitutsijasınıñ alqışladılar. Bytyn emekdarlar hepisi bir aqızdan sotsialistij vatanımıznıñ duşmandan qorcalamaq icyn her daqiqa hazır olqanlarını tekrar bildirdiler.

Şimdi her jerde zavod, fabrika, sovxoz, kolxoz ve bytyn ucrezdenijelerde Stalin Konstitutsijasınıñ ogrenyvni devam etmektedir.

Bytynsojuz Sovetleriniñ muddetten tış VIII sjezdi xususında tolu materialnı zurnalımıznıñ keleçek nomerasında bereçekmiz.

Mesul' redaktor: **Bekirova Revija.**

Сдано в производство 10/XII 1936 г. Подписано к печати 23/XII-1936 г. Главлит Крым. АССР 4022. 1 печ. лист. Тираж 1300 экз. Заказ № 3799. 1-я гостипография КПТ Симферополь ул. Кирова, 23.

Fijatь 40 k.

4622

VKP(в) QRЬM OBLAST KOMITETI ORGANЬ.
NEŞR ETKEN: „JANЬ-DYNJA“ REDAKTSIJASЬ

„QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA“

IŞCI KOJLY QADЬNLARЬ AJLЬQ ŻURNALЬNA

1937 SENESI

IGYN ABUNA QABULЬNA BAŞLANDЬ

ABUNA FIJATЬ:

Jьlьoqь . . .	4 r. 80 k.
6 ajlьoqь. . .	2 r. 40 k.
3 ajlьoqь. . .	1 r. 20 k.
Nusxasь. . .	— 40 k.

DIQQAT!

Żurnaloqa abuna her pocta bolyginde, sojuz-pecat rajon bolyklerinde, pocta agentliklerinde, kioskларda, şeher ve kojde pocta taşьjьçьlarda jazьlmaq mumkyn.

1937 senesi icyn toqtavsьz żurnal ala bilmek icyn abuna jazьluvnь şimdiden jolьna qojunьz! Vaqtьnda jazьl, toqtavsьz aluvnь temin etiniz!

ŻURNALЬMЬZNЬ ALMAQJAN, OQUMAQJAN HIC BIR IŞCI, KOLXOZNIK VE EMEKDAR QADЬN, QЬZ QALMAMALЬDЬR!

Ц. 1937
Акт № 24
Экз.

РНБ ОНЛ К.-тат.-ж
1-15
1936, № 1-12